

SAMVERKAN
ÖSTERGÖTLAND

Regional plan för krisstöd till drabbade

Framtagen av: Arbetsgruppen för krisstöd
Fastställd av Regional samordningsfunktion 2017-12-08
Senaste revidering:

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	2
2. Processen	2
3. Uppdrag och ansvar.....	2
3.1 Vad är krisstöd?	3
3.2 Varför behövs krisstöd?	3
3.3 Lagstiftning	3
3.4 Respektive aktörs ansvar.....	5
4. Grundförutsättningar	5
4.1 Kommunerna.....	5
4.2 Regionen.....	6
5. Samverkan.....	8
5.1 Samverkan Östergötland.....	8
5.2 Krisstöd inom Samverkan Östergötland	8
6. Slutord	9

1. Bakgrund

Vid en allvarlig händelse i länet är krisstöd till de drabbade och deras anhöriga en viktig del av krisberedskapen. Såväl kommuner som region har dock haft varierande sätt att hantera frågan, vilket synliggjorts då tydliga samverkansbehov uppstått. Behovet av regional samordning och samsyn mellan kommunerna och Region Östergötland har därför lyfts fram i olika forum. Den Regionala samordningsfunktionen (RSF) beslutade att en regional plan för psykosocialt stöd till drabbade skulle tas fram.

Syftet med en regional plan är att förstärka och tydliggöra alla aktörers roller och ansvar vid behov av psykosocialt stöd i samband med olyckor och kriser samt att beskriva hur samverkan inom länet ska bedrivas inom området.

Målet med planen är att:

- Tydliggöra de olika aktörernas roller och ansvar samt beskriva hur samverkan ska ske, förstärka och förbättra arbetet med att ge psykosocialt stöd till de personer som befinner sig i länet i samband med en olycka eller annan kris.
- Kunna erbjuda ett likvärdigt stöd i hela länet.
- Förstärka samverkan mellan aktörerna samt att uppnå en samsyn kring hur arbetet ska bedrivas i länet.

2. Processen

Framtagandet av denna plan har skett inom ramen för en arbetsgrupp, utsedd av RSF. Arbetsgruppen har bestått av representanter från Norrköpings kommun (sammanställande), Linköpings kommun (adjungerad), Mjölby kommun, Motala kommun, Region Östergötland samt Länsstyrelsen Östergötland.

Planen har tagits fram genom en inledande kartläggning av nuvarande situation vad gäller befintligt krisstöd i kommunerna och Region Östergötland samt tydliggörande av ansvar och roller för respektive aktör. Den regionala planen beskriver hur samverkan och samordning ska ske vid behov av krisstöd. Detta med stöd av den nationellt framtagna planen för stöd och information till drabbade och närstående vid en katastrof utomlands.¹

3. Uppdrag och ansvar

Händelser som avviker från det normala och som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner, kräver skyndsamma insatser.

För att samhället ska kunna förebygga, förbereda, motstå och hantera en sådan situation krävs att det finns en krisberedskapsförmåga, där krisstöd till drabbade är en viktig del.

¹ Plan för samverkan – Stöd och information till drabbade och närstående vid en katastrof utomlands, MSB831 - juni 2015

Förmågan byggs upp genom utbildning, övning, nätverk, samverkan och andra åtgärder som genomförs före, under och efter en kris.

3.1 Vad är krisstöd?

Vid en kris drabbas människor i olika utsträckning. Behovet av att få stöd blir därmed mer eller mindre stort, beroende på händelse och behov hos den enskilda individen.

Socialstyrelsen definierar begreppet krisstöd som allt medmänskligt, praktiskt, psykologiskt och socialt stöd som olika samhällsinstanser förmedlar i samband med allvarliga händelser.² En krisstödsorganisation behöver aktiveras när den ordinarie verksamheten inte är tillräcklig för att hantera de drabbade.

3.2 Varför behövs krisstöd?

Ett anpassat tidigt krisstöd minskar risken för att vissa individer utvecklar psykiska och kroppsliga besvär, efter att ha upplevt en allvarlig händelse. En del av dessa kan trots tidiga insatser komma att utveckla psykisk ohälsa på längre sikt, det är då viktigt att dessa besvär kan identifieras så att rätt insatser i form av utredning och behandling kan sättas in.

För att klara av att förebygga ovanstående krävs ett krisstöd med förmågan att se hela människan. Det innebär att arbetet måste bygga på kunskaper från olika kompletterande kunskapsområden och kunna ta hänsyn till bl.a. biologiska, psykologiska, sociala och andliga faktorer. Samverkan mellan olika aktörer är en grundförutsättning för att få tillgång till såväl tillräcklig kompetens i det akuta krisstödet som rätt långsiktiga insatser för varje enskild individ.

3.3 Lagstiftning

Arbetet med samhällets krisberedskap utgår från ansvarsprincipen, vilket innebär att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar under kris- och krigssituationer. Ansvarsprincipen innebär också ett ansvar för varje aktör att samverka med andra.

Krisberedskapsförmågan byggs därmed upp hos många olika aktörer i samhället, både inom offentlig och privat verksamhet. En kris (i fortsättningen benämnd samhällsstörning) påverkar ofta flera samhällssektorer och därmed verksamheter, vilket gör att förberedelser måste ske både inom en sektor och över sektorsgränser. Detta ställer krav på samverkan och samordning mellan olika aktörer.

Ovanstående innebär att det finns ett antal tillämpliga lagstiftningar som styr olika verksamheter. Nedan följer exempel på de mest centrala lagarna som har bäring på krisstödet inom krisberedskapsområdet.

² Krisstöd vid allvarlig händelse, Socialstyrelsen, 2008-123-16

Lag (2006:544) om kommuner och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap - LEH

Denna lag är utgångspunkten för krisberedskapen i landet. Bestämmelserna i denna lag syftar till att kommuner och landsting ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred samt uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar.

Kommunen ska, inom sitt geografiska områdesansvar, verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet, att olika aktörers åtgärder samordnas under en händelse samt att informationen till allmänheten samordnas. Av lagen framgår även att kommun och landsting ansvarar för att förtroendevalda och anställd personal får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor - LSO

Denna lag innehåller bestämmelser om vad staten, kommunen och enskilda personer ska göra för att undvika olyckor. Kommunen har ett samordningsansvar för olycksförebyggande och skadebegränsande åtgärder.

Socialtjänstlag (2001:453) – SoL

Enligt denna lag har kommunen det yttersta ansvaret för att människorna som bor eller vistas där får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar gäller både under normala förhållanden och vid allvarliga händelser. Vid en allvarlig händelse kan socialtjänsten få ytterligare uppgifter, då grupper och enskilda kan vara i behov av extra stöd. Dessutom har socialtjänsten ett ansvar för information och uppsökande verksamhet, både under normala förhållanden och vid samhällsstörningar som drabbar enskilda.

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) - HsL

Enligt HsL är målet för hälso- och sjukvården en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Landstinget ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt alla som är bosatta inom landstinget, samt åt den som vistas inom landstinget utan att vara bosatt där om denne behöver omedelbar hälso- och sjukvård.

Av lagen framgår också att landstinget måste planera sin hälso- och sjukvård så att man har en katastrofmedicinsk beredskap. I lagen regleras även att kommuner och landsting som drabbats av en extraordinär händelse har rätt till bistånd i form av hälso- och sjukvårdsresurser från andra kommuner och landsting. Detta gäller de extraordinära händelserna enligt LEH.

Katastrofmedicinsk beredskap SOSFS 2013:22

Av föreskriften framgår att landstingens ska planera för att erbjuda krisstöd till dem som har drabbats av eller riskerar att drabbas av psykisk ohälsa som en följd av händelsen (5 kap § 12). Av de allmänna råden som följer framgår att krisstödet bör organiseras i samverkan med kommunernas socialtjänst

Arbetsmiljölagen (1977:1160) - AML

Arbetsmiljöverket har även gett ut föreskrifter om första hjälpen och krisstöd (AFS 1999:7) Enligt dessa föreskrifter ska alla arbetsplatser ha beredskap och rutiner för första hjälpen och krisstöd som är anpassat till verksamhetens art, omfattning och särskilda risker.

3.4 Respektive aktörs ansvar

Vid en allvarlig händelse som föranleder sjukvårdande insats för de drabbade så ansvarar regionen för krisstödet till de som kommer inom ramen för regionens vård samt deras anhöriga.

Kommunen ansvarar för krisstödet till samtliga drabbade med behov av krisstöd som inte befinner sig inom regionens vård. Det avser alla drabbade individer som befinner sig inom kommunens geografiska område, inte bara invånare, utan även besökare och genomresande.

Vid de flesta händelser där behov av krisstöd uppstår är såväl kommun som region aktiverade, vilket i sin tur innebär att en god samverkan är av yttersta vikt.

4. Grundförutsättningar

4.1 Kommunerna

Kommunerna i Östergötland är av olika storlek och har olika organisation, vilket påverkar tillgången till resurser och möjligheter till krisstöd. Kommunernas krisstöd kan med andra ord vara uppbyggt och organiserat på olika sätt. I vissa kommuner används begreppet POSOM (psykosocialt omhändertagande). I denna plan använder vi övergripande begreppet krisstöd för att både vara tydliga med vad som avses och inkludera alla kommuners sätt att organisera sitt krisstöd.

Trots kommunernas olikheter kan ett antal grundförutsättningar anses gälla inom ramen för kommunernas uppdrag inom Samverkan Östergötland.

Larmning

Alla kommuner ska ha en larmgång i kommunen där externa aktörer kan nå kommunens krisstöd. Larmgången ska vara nåbar dygnet runt. Ingång för att larma sker enligt Larmlista Samverkan Östergötland.³

Resurs

Alla kommuner ska efter bedömning av larm omgående kunna aktivera en organisation för krisstöd. Organisationen ska ha tillgång till tillräckliga resurser för att under en kortare tid kunna hantera en akut händelse relativt till kommunens storlek.

³ Larmlista Samverkan Östergötland är den lista av kontaktuppgifter som används för att få kontakt med samverkande aktörer utifrån strukturen i Samverkan Östergötland.

Uppgifter

Alla kommuners krisstöd behöver under akut händelse kunna hantera uppgifter såsom:

- Bedöma och genomföra drabbades behov av krisstöd
- Initiera samverkan med samverkande aktörer
- Aktivera stödcentrum
- Bedöma och genomföra drabbades behov av uppföljning

Kompetens

Kommunens krisstöd bör bestå av personer som i sin vardag är vana att möta människor i svåra situationer. Gruppen kan med fördel bestå av en bred variation av kompetens. Personlig lämplighet bör värderas högt.

Exempel på funktioner som kan vara lämpliga är:

- Psykologer
- Sjuksköterskor
- Socionomer
- Pedagogisk personal
- Omvårdnadspersonal

Andra värdefulla kompetenser att ha i gruppen kan vara språkliga, kulturella och andliga/religiösa kunskaper.

Utbildning och övning

Alla kommuner ska ha en plan för utbildning och övning av sin krisorganisation. I denna plan bör även utbildning och övning av kommunens krisstöd ingå. Detta för att krisstödet ska övas i samverkan med både övriga lokala krisorganisationer men även med andra externa aktörer. Krisstödet bör övas och utbildas årligen.

Ett exempel på grundutbildning för krisstödsorganisationens funktioner är första hjälpen i psykosocialt stöd.

Uppföljning

Alla kommuner bör ha rutiner för hur en krisstödsinsats följs upp och utvärderas. Uppföljningen bör även inkludera hanteringen av avlastande samtal för personal som deltagit i insatsen.

En viktig del av uppföljningen är också att delge erfarenheterna från olika händelser. Genom befintliga nätverk bör kommuner och region delge varandra de erfarenheter som görs i samband med olika händelser.

4.2 Regionen

Region Östergötlands krisstödsorganisation utgår från föreskriften SOSFS 2013:22 Katastrofmedicinsk beredskap. Föreskriften är tvingande och gör gällande att ”Landstingen ska planera för att kunna erbjuda krisstöd till dem som har drabbats av eller riskerar att drabbas av psykisk ohälsa som en följd av en allvarlig händelse” Region Östergötland ska ha en uppbyggd krisstödsorganisation.

Larmning

Krisstödsorganisationen (krisstödsgrupperna) larmas via Tjänsteman i Beredskap (TiB) Region Östergötland enligt Larmlista Samverkan Östergötland.

Resurs

Varje sjukhus ska ha särskild utbildad personal som kan arbeta som krisstödssamordnare och krisstödspersoner.

Uppgifter

Regionens krisstödsorganisations/krisstödsgruppers ska i samband med en akut händelse kunna hantera följande uppgifter:

- Bedöma drabbades behov av krisstöd
- Förmedla krisstöd
- Bedöma och ansvara för att drabbade får uppföljning på kort och lång sikt
- Ingå i respektive sjukhus krisstödsorganisation
- Ingå i de särskilda sjukvårdsledningarna
- Initiera samarbete med samverkande aktörer
- Ingå i stödcentrum

Kompetens

Regionens krisstödsgrupper består av personer som i sitt ordinarie arbete möter personer som är drabbade av svåra händelser, t.ex.:

- Psykologer
- Socionomer
- Sjuksköterskor (med specialistkompetens)
- Personal från sjukhuskyrkan
- Personal från psykiatriska kliniken

Utbildning och övning

Regionen har en utbildnings- och övningsplan där det framgår att krisstödsorganisationen skall öva varje år. Alla personer som är utsedda att vara krisstödspersoner får en grundutbildning i ”Psykologisk första hjälp” samt deltar i vidareutbildningsseminarier varje år.

Uppföljning

Efter avslutad insats ansvarar krisstödssamordnaren för uppföljning av insatserna samt att krisstödspersonerna träffas för ett reflekterande samtal.

5. Samverkan

Definition

*"Samverkan är en målinriktad process som tar sin utgångspunkt i en gemensam lägesbild och syftar till att samordna insatser och aktiviteter samt skapa ett effektivt resursutnyttjande. Samverkan kräver ett aktivt deltagande, ett öpartiskt och prestigelöst förhållningssätt samt en hög grad av transparens"*⁴

Samverkan är en nödvändighet vid en svår händelse där behoven är mer omfattande än vad en aktör kan möta. Vid samverkan möts representanter från olika organisationer med olika kompetenser och olika grunduppdrag för att avgöra vilka samverkansbehov som föreligger.

5.1 Samverkan Östergötland

I länet finns en antagen strategi för samverkan före, under och efter samhällsstörningar. Strategin fastlägger formerna för samverkan i länet. Aktörerna i Samverkan Östergötland är länets 13 kommuner, Räddningstjänsten östra Götaland, Polismyndigheten, Region Östergötland, Försvarsmakten militärregion syd och Länsstyrelsen.

Samverkan syftar till att resurserna ska användas effektivt och ansvarsfullt. Samverkan ska präglas av öppenhet och ömsesidigt utbyte mellan organisationerna för att skapa trygghet, säkerhet och hälsa för de personer som bor, vistas eller verkar i Östergötland.

Före utgörs av den samverkansstruktur som finns genom det regionala krishanteringsrådet, regional samordningsfunktion samt olika arbetsgrupper och nätverk.

Under en samhällsstörning finns fokus på ett antal olika delar, som i sin tur styrs av behovet och av den aktuella händelsen. Samverkan sker då enligt en fastställd struktur där aktörerna ska ha möjlighet till allt från informationsdelning till prioritering av resurser. Det kan även handla om att aktörerna bistår varandra med resurser.

Efter en samhällsstörning har Samverkan Östergötland en roll genom samma forum som finns i föreperspektivet. Det handlar då om att på olika sätt följa upp och utvärdera genomförda åtgärder utifrån den inträffade händelsen.

5.2 Krisstöd inom Samverkan Östergötland

Både kommun och region har ett ansvar för att organisera och erbjuda krisstöd till drabbade. Även andra aktörer inom Samverkan Östergötland, såsom polis och räddningstjänst, kan vara berörda av en händelse som kräver krisstöd. En regional samverkan kring detta ingår därför som en naturlig del i befintliga strukturer för Samverkan Östergötland.

Före hanteras inom Samverkan Östergötlands regionala samordningsfunktion (RSF). Ett särskilt nätverk för krisstöd hanterar den regionala samverkan kring just krisstöd. I

⁴ Tomas Kristiansson, Ledarskap och utveckling

nätverket ingår Region Östergötland och samtliga kommuner. Andra aktörer kan adjungeras in till nätverket vid behov, t.ex. Länsstyrelsens, Polismyndigheten och civila aktörer. Nätverket sammankallas minst en gång per år och hanterar då frågor om erfarenhetsutbyte, behov av gemensamma utbildningar och metoder samt samverkan kring resurser. Ansvar för att sammankalla nätverket roterar mellan nätverkets medlemmar.

Under en samhällsstörning med samverkansbehov på regional nivå där det även finns behov av krisstöd hanteras samverkan enligt Samverkan Östergötlands fastställda struktur.⁵

Efter en samhällsstörning där behov av krisstöd funnits och flera aktörer ur samverkan Östergötland varit inblandade ska uppföljning och utvärdering ske. Detta hanteras inom ramen för Samverkan Östergötland och dess regionala samordningsfunktion (RSF). Erfarenheterna delges nätverket för krisstöd.

6. Slutord

I arbetet med att ta fram en regional plan för krisstöd till drabbade har arbetsgruppen sett ett oerhört stort värde i sammansättningen av gruppen. Det har varit av yttersta vikt för att kunna stärka samverkan och uppnå en samsyn kring detta arbete. Diskussionerna har varit långa och ibland svåra, men viktiga för kunna nå målet att förbättra och förstärka arbetet med att ge psykosocialt stöd till dem som behöver det.

Arbetsgruppen ser att den framtagna planen ska vara ett stöd för kommunerna i länet när det gäller att inrätta en krisstödsgrupp alternativt utveckla eller underhålla en befintlig krisstödsgrupp. Samordningsvinsterna är stora när kommunerna i länet kan erbjuda ett likvärdigt stöd till de människor som befinner sig i kris. Eftersom arbetsgruppen beaktat olika perspektiv finner vi att denna plan kan leda till bättre och snabbare samverkan vilket innebär mindre och kortare mänskligt lidande för drabbade.

⁵ För en mer detaljerad beskrivning, se – Strategi för Samverkan i Östergötlands län före, under och efter samhällsstörningar, <http://www.samverkan-ostergotland.se/sv/pages/default.aspx>